

Opinnäytetyö (AMK)

Journalismin koulutusohjelma

2015

Jenny Mäkinen

DOKUMENTIN TEKO VIERAASSA KULTTUURISSA

– *Hearing Void* -dokumentin tekoprosessin haasteet Tansaniassa

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Journalismin koulutusohjelma

Kevät 2015 | Sivumäärä 24

Ohjaaja Johanna Vaaherkumpu

Jenny Mäkinen

DOKUMENTIN TEKO VIERAASSA KULTTUURISSA

Opinnäytetyöni käsittelee lyhytdokumentin tekoprosessia Tansaniassa ja niitä haasteita, joita prosessin aikana koimme niin kulttuurillisesti kuin toimittajina.

Idea tähän opinnäytetyöhön syntyi siitä, kun keväällä 2014 olin opiskelijavaihdossa Tansaniassa, tarkalleen ottaen Iringassa, missä kuvasimme työparini Nina-Maria Heinosen kanssa lyhytdokumentin kuurosta lukiolaistytöstä, Esther Frankista. Esther kertoo dokumentissa tavallisesta koulupäivästään ja menneisyydestään sekä tulevaisuudestaan.

Tämä kirjallinen opinnäytetyö käsittelee tarkemmin lyhytdokumentin tekoprosessia ja haasteita, joita koimme ja yleisemmin tansanialaista kulttuuria ja sen asettamia haasteita niin toimittajalle kuin kelle tahansa muullekin.

Opinnäytetyö on avuksi heille, jotka harkitsevat dokumentintekoa ulkomailla ja lähinnä vieraassa kulttuurissa. Kirjallinen osio kertoo, mitä toimittajan tulee muistaa lähtiessään tekemään journalistista tuotosta ulkomaille, sekä myös mitä toimittajan tulee muistaa eläessään itse kulttuurissa.

Vaikka opinnäytetyö käsittelee pääasiassa haasteita joita koimme lyhytdokumentin tekoprosessin aikana, on siitä hyötyä kelle tahansa joka harkitsee ulkomaille töihin lähtemistä tai vaikka opiskelijavaihtoa.

ASIASANAT:

Tansania, dokumenttielokuvat, dokumenttikirjallisuus, tutkimus, haastattelututkimus, analyysi, haasteet, vaihto-opiskelija, ulkomaat.

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

The Degree Programme in Journalism

Spring 2015 | Total number of pages 24

Johanna Vaaherkumpu

Jenny Mäkinen

MAKING A DOCUMENTARY FILM IN A FOREIGN CULTURE

My thesis deals with the process of making a short documentary in Tanzania and all the challenges which we faced culturally and as journalists during the process of making the documentary.

The idea for this thesis started when I was as an exchange student in Tanzania, mainly in Iringa. During the time we shot a short documentary with my colleague Nina-Maria Heinonen. The documentary tells a story of a deaf high school girl named Esther Frank. In the documentary Esther tells about her typical school day, about her past and about her future.

This thesis looks more closely to the process of making a short documentary, the challenges which we faced during the process and generally Tanzanian culture and the challenges which it puts up as a journalist and also as a commoner.

This thesis is meant to help those who consider to work as a journalists in abroad. This thesis tells what to take with you as a journalist, what you have to learn about the culture before the trip and also how you need to live in the culture during your time in abroad.

Although my thesis handles mainly the challenges which we faced during the process of making the short documentary, I believe that it can also be helpful for anyone who considers leaving to work in abroad or leaving for an exchange student, for example.

KEYWORDS:

TANZANIA, DOCUMENTARY FILMS, DOCUMENTARY LITERATURE, RESEARCH, INTERVIEW RESEARCH, ANALYSIS, CHALLENGES, EXCHANGE STUDENT, ABROAD.

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO.....	5
2 DOKUMENTTIELOKUVAN LAJEJA	6
3 LYHYTDOKUMENTIN VALMISTELUT JA SUUNNITTELU.....	8
3.1 KÄSIKIRJOITUS JA SYNOPSIS	
3.2 HENKILÖIDEN VALINTA	
3.3 KUVAUSPAIKAT	
3.4 MATKAN KUVAUSKALUSTO	
4 LYHYTDOKUMENTIN TEKEMISEN HAASTEET.....	13
4.1 PROSESSI KÄYNTIIN	
4.2 PÄÄHENKILÖN VALINTA	
4.3 HAASTATTELUKYSYMYSTEN SUUNNITTELU	
4.4 KUVAUSPAIKAN VALINTA	
4.5 HAASTATTELUUTILANNE	
4.6 KUVAUSLUVAT	
5 KULTTUURILLISET HAASTEET TANSANIASSA.....	18
5.1 MITÄ TOIMITTAJAN TULEE TIETÄÄ	
5.2 TANSANIALAISEN KULTTUURIN HAASTEET	
6 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	23

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni koostuu kirjallisesta osiosta (Dokumentin teko vieraassa kulttuurissa – *Hearing Void*-dokumentin tekoprosessin haasteet) ja tuoteosasta (lyhytdokumentti *Hearing Void*). Kuvasimme tuoteosan yhdessä Nina-Maria Heinosen kanssa opiskelijavaihtomme aikana Iringassa Tansaniassa keväällä 2014. *Hearing Void* -lyhytdokumentti kertoo kuurosta Iringa Girls Secondary Schoolia käyvistä Esther Frankista ja hänen arjestaan kuurona oppilaana. Editoin tuotteen Suomessa kesän ja syksyn 2014 aikana.

Tein aiheesta myös opinnäytetyöni kirjallisen osan, sillä kohtaamamme haasteet lyhytdokumentin tekoprosessissa olivat mieleenpainuvia. Vieraassa kulttuurissa työskentely asettaa aina omat haasteensa ja opinnäytetyöni kirjallisessa osiossa haluan käsitellä näitä haasteita. Haluan myös tuoda esille ne seikat, jotka tulee ottaa huomioon kun lähdetään tekemään journalistista tuotosta vieraaseen kulttuuriin.

Pyrin vastaamaan opinnäytetyössäni, mitä tarkoitetaan lyhytdokumentilla ja mihin käyttötarkoitukseen sen teimme. Kirjallinen osio pyrkii myös toimimaan niin sanottuna oppaana kaikille toimittajille, jotka harkitsevat tai aikovat lähteä ulkomaille työskentelemään journalististen töiden parissa.

Käyn myös läpi lyhytdokumenttimme tekoprosessin alusta loppuun, jotta siitä kävisi ilmi yksityiskohtaisesti kaikki seikat, jotka tulee ottaa huomioon dokumentin tekoprosessissa.

Työskentely vieraassa kulttuurissa ei ollut helppoa. Suomessa olemme tottuneet tekemään asiat aikataulun mukaisesti ja tiedämme yleensä etukäteen mitä tuleman pitää. Vieraassa kulttuurissa asiat saattavat olla eri tavoin mihin me olemme tottuneet. Juuri sen vuoksi ulkomailta työskentely voi olla maailmaa avartava kokemus, josta oppii aina jotakin uutta.

2 DOKUMENTTIELOKUVAN LAJEJA

Meidän tapauksessamme kyseessä oli noin kymmenen minuuttia kestävä, opetuskäyttöön tuleva, kuoron lukiolaistytön elämää avaava tarina, henkilökuvamainen lyhytdokumentti. Alla luettelemani dokumenttielokuvan lajit avaavat tarkemmin sitä, mitä dokumenttielokuvalla tarkoitetaan.

”Dokumenttielokuva on aidossa ympäristössä, ilman lavasteita ja ammattinäyttelijöitä valmistettu elokuva, joka tallentaa tapahtumia mahdollisimman todenmukaisesti.” - WSOY:n *Facta 2001* - tietosanakirja (Aaltonen 2011, 19). Tämä on hyvä ja yksinkertainen määritelmä dokumenttielokuvalla.

Jouko Aaltosen mukaan dokumenttielokuva suuntautuu todellisuuteen, mutta on samanaikaisesti luovaa ilmaisua. Hänen mukaansa nämä elementit ovat läsnä dokumenttielokuvassa ja niiden välillä on erityinen jännite. (Aaltonen 2011, 15)

Meidän lyhytdokumentissamme mietimme monta kertaa tätä luovaa ilmaisua, jotta lyhytdokumenttimme ei vaikuttaisi liiaksi pelkältä haastattelulta. Näin lyhyessä dokumentissa sen vaara voi olla aika suuri. Keksimme käyttää dokumentissamme tarinallisuutta kerronnan keinona, jolloin lopputulos oli tarpeeksi dokumenttimäinen. Lyhytdokumenttimme tarinallisuuteen kannattaa tutustua Nina-Maria Heinosen opinnäytetyössä *Tarina kaiken takana – Tarinallisuuden merkitys lyhytdokumentissa Hearing Void (2014)*.

Jouko Aaltosen mukaan kaikki dokumenttielokuvat ovat ei-fiktiivisiä, mutta kaikki ei-fiktiiviset ohjelmat tai elokuvat eivät kuitenkaan ole dokumenttielokuvia. Hänen mukaansa dokumenttielokuva on luovaa, tekijälähtöistä ja persoonallista ilmaisua, tarkemmin sanottuna taidetta (Aaltonen 2011, 20).

Rerpotaasi- ja **tv-dokumentti** ovat asiakeskeisempiä kuin luova dokumenttielokuva (Aaltonen 2011, 21), joissa lähtökohta on tavallisesti journalistinen. Lyhytdokumentissamme hyödynsimme totta kai journalistista lähestymistapaa tiedonhankinnassa, mutta itse dokumenttimme luetellaan pikemminkin mielestäni henkilökuvaksi.

Dokumenttielokuva on myös vahva väline ajassa tapahtuvan muutoksen kuvaamiseen. Kyseessä voi olla ihminen, luonto tai esimerkiksi rakennus. Kamera esimerkiksi seuraa jotakin henkilöä tietyn ajanjakson verran. Tällaista elokuvaa kutsutaan **seurantadokumentiksi** (Aaltonen 2011, 21).

Dokumenttielokuva voi olla myös **tilannekuvaus**. Tarina keskittyy yhden tilanteen ympärille. Tällöin tilanne tarjoaa luonnostaan kehyksen, johon elokuvan teemat ja henkilöt asettuvat (Aaltonen 2011, 22).

Henkilökuvissa yhteen sitova elementti on henkilö, hänen persoonallisuutensa, historiansa tai työnsä (Aaltonen 2011, 22). Meidän lyhytdokumenttimme on henkilökuva Esther Frankista, joka käy Iringa Girls Secondary Schoolia ja on kuuro. Lyhytdokumenttimme seuraa Estherin koulupäivää, joten tarkemmin ottaen se voisi myös olla seurantadokumentti.

1990-luvulta alkaen **henkilökohtainen dokumenttielokuva** on ollut Suomessakin suosittu lajityyppi. Se kertoo tekijän oman elämän kautta jostakin laajemmasta teemasta (Aaltonen 2011, 23).

Historiallinen dokumenttielokuva kertoo meille jo jostain aiemmin tapahtuneesta. Se rekonstruoi, rakentaa uudelleen menneen (Aaltonen 2011, 24).

Dokumenttielokuva voi myös olla **elokuvallinen essee**. Se pohtii, kyseenalaistaa, testaa ajatuksia ja oletuksia erilaisilla argumenteilla ja päättyy johonkin johtopäätökseen (Aaltonen 2011, 24).

Dokumenttielokuvaa ei ole helppo rakentaa varsinkaan silloin, jos kuvauspaikka on tuntematon ja päähenkilö uupuu. Se kuitenkin antaa mahdollisuuden visioida, jolloin dokumenttielokuvasta saattaa tulla hyvin opettavainen ja miellyttävä kokemus.

3 LYHYTDOKUMENTIN VALMISTELU JA SUUNNITTELU

Idea opinnäytetyömme tuoteosalle tuli journalismin koulutusohjelman yliopettaja Pirita Jupilta, joka työskenteli vaihtomme aikana Iringan yliopistossa tohtorina journalismin laitoksella. Tohtori Juppi oli keskustellut tuolloin suomalaisen kollegansa kanssa, joka työskenteli Rlabs Iringalle, että heillä olisi tilausta juurikin kuuroja käsittelevälle videolle opetuskäyttötarkoitukseen. Me tartuimme tähän ja innostuimme aiheesta, sillä se olisi hyvin ajankohtainen ja keskustelua herättävä Tansaniassa.

Rlabs Iringa kuuluu osana laajaan Rlabsiin. Rlabs toimii 22 maassa ja sen visiona on vaikuttaa, voimaannuttaa ja rekonstruoida yhteisöjä innovaation kautta. Esimerkiksi Iringassa oli vaihtomme aikana käynnissä Grow Leadership Academy, jonka kautta syrjäytyneet nuoret koettiin saada takaisin työelämään muun muassa yrittäjyyskursseiden avulla.

3.1 Käsikirjoitus ja synopsis

Jouko Aaltosen mukaan synopsis on tiivistelmä elokuvasta tai ohjelmasta, sen keskeinen sisältö, idea ja muoto lyhyesti hahmoteltuna. Synopsiksessa kerrotaan elokuvan mahdollisesta päähenkilöstä ja esitetään lyhyesti elokuvan tarina (Aaltonen, 2011 73-74). Synopsis on vähän kuin alkusysäys dokumenttielokuvalla, sen avulla lähdetään hahmottamaan mitä halutaan tehdä.

Meillä oli synopsisista tehdessämme tiedossa ketä tulisimme kuvaamaan ja missä, sekä tiesimme mistä lyhytdokumentissamme tulisi olemaan kyse. Dokumentin teossa on aina kuitenkin hyvä muistaa, että vaikka synopsis antaa jo suhteellisen tarkan käsityksen siitä mitä ollaan tekemässä, siihen kannattaa kuitenkin jättää liikkumavaraa.

Aivan ensimmäiseksi synopsisista kirjoittaessamme keksimme lyhytdokumenttillemme otsikon, jonka ympärille synopsis kannattaa kirjoittaa. Jouko Aaltosen mukaan synopsisista kirjoittaessa hyvä apuväline on niin sanotun päälauseen käyttö, jossa elokuvan keskeinen sisältö, viesti tai ”sanoma” pakotetaan yhteen lauseeseen (Aaltonen 2011, 74).

Mielestämme otsikon, tai pikemminkin lyhytdokumenttimme nimen, tuli olla jokin sellainen mikä kuvaa kuuroutta, sitä kun ei kuule mitään. Tämän tuloksena keksimme nimen Hearing Void, joka on vapaasti suomennettuna Kuulla tyhjiys.

Työnimen keksimisen jälkeen synopsisesta tulee käydä ilmi suunniteltu kesto ja kuvaus- ja esitysformaatti (Aaltonen 2011, 75). Meillä oli tiedossa että lyhytdokumentin pituus tulisi olemaan noin kymmenen minuuttia ja esitysformaattista tiesimme että se kuvattaisiin HD tason järjestelmäkameralla ja lyhytdokumentti julkaistaisiin Rlabs Iringan nettisivuilla. Lyhytdokumenttimme lopulliseksi pituudeksi tuli kahdeksan minuuttia ja kolmekymmentä sekuntia, eli pysyimme siis hyvin suunnitellussa pituudessa.

Synopsisesta selviää myös se, miten tarina tai asia kerrotaan katsojalle, minkälainen elokuva on tyyliltään ja kerrontatavaltaan (Aaltonen 2011, 77). Meillä ehkä haastavinta synopsisen ja käsikirjoituksen laatimisessa oli luonnollisesti kuurous. Miten luodaan lyhytdokumentti, jossa viittomakieli ja puhe on swahiliksi ja tekstitys tulee olla englanniksi? Aluksi pohdimmekin, että kuvaruudun oikeaan yläkulmaan olisimme kuvanneet tulkin erikseen viittomaan, mitä Esther sanoo. Päätimme kuitenkin kuvata haastattelun niin, että tulkin ja Estherin kädet näkyvät selkeästi kun he viittovat, jolloin ylimääräistä koteloa ei kuvaruutuun tarvita. Tyyliltään ja kerrontatavaltaan lyhytdokumenttimme omaa selkeän kaaren, alku, keskikohta ja lopetus. Kuvituskuvista ja Estherin omasta kertomuksesta huomaa, että lyhytdokumentissa koulupäivä kuljetaan alusta loppuun.

Jouko Aaltosen mukaan varsinaisessa käsikirjoituksessa kerrotaan yksityiskohtaisesti, mitä katsoja näkee ja kuulee elokuvaa katsoessaan (Aaltonen 2011, 123). Kirjoittaessamme käsikirjoitusta tiesimme kuvauspaikan (Estherin koulu) ja kuvauspäivän sekä päähenkilön ja tulkin. Niiden varaan kirjoitimme käsikirjoituksen Estherin koulupäivästä.

Käsikirjoitus on jaettu kohtauksiksi, jotka on numeroitu ja otsikoitu. Kohtausjaon tarkoitus on tehdä käsikirjoituksesta selkeä ja auttaa kuvausten suunnittelussa (Aaltonen 2011, 123). Meilläkin oli kuvauksissa paperi mukana, jonne olimme listanneet ylös kohtaukset. Tämä helpotti työtämme, sillä näin tiesimme mitä on kuvattu ja mitä pitää vielä kuvata. Samoin kuvaukset oli helpompi suunnitella, kun oli käsikirjoitus apuna.

3.2 Henkilöiden valinta

Henkilöiden valinnassa kannattaa hyödyntää ennakkohaastatteluja. Tällä tavalla saa jo hiukan kuvaa siitä, millaisia henkilöitä dokumentissa tulee esiintymään. Samoin tätä kautta pääsee luomaan dokumentissa esiintyviin henkilöihin yhteyden, joka muovautuu ja vahvistuu tekoprosessin edetessä. Ennakkohaastatteluista kannattaa hyödyntää oikeastaan missä tahansa journalistisessa tuotoksessa, niistä saa yllättävän paljon irti.

Ennakkotutkimusvaiheessa haastattelujen tarkoituksena on tietojen hankinta, ihmisiin tutustuminen ja mahdollisten esiintyjien valinta. Haastateltavina voivat olla asiantuntijat taikka elokuvan varsinaiset henkilöt, ihmiset, jotka ovat kokeneet taikka nähneet jotain (Aaltonen 2011, 89).

Dokumenttielokuvassa kiinnostavinta ovat Aaltosen mukaan usein ”ne oikeat ihmiset”. Hänen mukaansa henkilöitä voi olla useita tai elokuvalla voi olla yksi keskeinen päähenkilö. Tavallista on myös se, että kerrotaan rinnakkain muutaman päähenkilön tarina (Aaltonen 2011, 96).

Miten voi tietää taikka edes päättää oikea päähenkilö, kun on tuhansien kilometrien päässä kuvauskohteesta? Uskon, että meidänkin työtämme olisi helpottanut paljon niin sanottu fikseri, eli paikallisavustaja, joka auttaa toimittajaa esimerkiksi paikallisten haastateltavien hankinnassa (Penttilä 2012, 2)

Penttilän mukaan riippuu paljon kohteesta ja aiheesta mistä fikserin milloinkin löytää (Penttilä 2012, 13). Meillä oli onnea matkassamme, kun suomalaisia tuttuja työkenteli tuolloin Rlabs Iringan kautta kuurojen kanssa, joten päähenkilön löytyminen tapahtui ihmeen helposti. Uskon, että juurikin järjestöjen kautta kannattaa etsiä fikseriä, varsinkin jos matkustaa vieraaseen kulttuuriin.

3.3 Kuvauspaikat

Aaltosen mukaan dokumentaristi etsii fyysisiä ja sosiaalisia ympäristöjä, joissa hän voi käsitellä haluamaansa teemaa tai aihetta. Miljöö on osa elokuvaa, osa tarinaa ja kerrontaa (Aaltonen 2011, 93). Tämän lisäksi on selvitettävä ulkoiset olosuhteet, miten kuvaukset voidaan organisoida valitussa paikassa. Koulun asettamat kuvauspäivät ja se, että oppilaat eivät saaneet poistua koulun alueelta vaikuttivat kuvauspaikkojen organisointiimme. Koululta löytyivät kuitenkin hyvät kuvauspaikat, joten lopputulos oli miellyttävä.

Sheila Curran Bernard myös kirjoittaa dokumentin kuvaamisesta seuraavaa. Hänen mukaansa kun dokumentin tekijällä on mielessä dokumentin tarina, täytyy hänen olla valmiina hankkimaan kaikki tarvittava visuaalinen kerronta jota dokumentti tarvitsee, jotta se kertoo juuri sen tarinan jonka dokumentintekijä haluaa kertoa. Tekijän täytyy myös olla valmis niille yllätyksille, jotka tekevät dokumentista todennäköisesti entistä paremman (Bernard 2007, 177). Mekin koimme yllätyksiä dokumenttia tehdessämme. Bernardiin

viitaten en esimerkiksi tiedä, minkälainen lyhytdokumentista olisi tullut, jos tulkkimme olisikin ollut hän kenen se piti alkuperäisen suunnitelman mukaan olla. Voi esimerkiksi olla, että lyhytdokumentissa esiintyvä tulkki onkin parempi kuin alkuperäisen suunnitelman mukaan ollut.

Meillä oli ajatuksena kuvata haastattelu sisätiloissa, mutta liian vähäisen valaistuksen vuoksi päädyimme kuvaamaan haastattelun ulos. Kuvauspaikkana toimi Iringa Secondary School For Girls ja sen ympäristö. Miljöömme oli suuri ja kuvattavaa riitti. Halusimme rauhallisen kuvauspaikan haastattelulle ja tämä asetti omat haasteensa, sillä koulun pihalla tuntui riittävän väkeä koko ajan.

3.4 Matkan kuvauskalusto

Jouko Aaltosen mukaan dokumenttielokuvan käyttötarkoitus ja käytettävissä olevat resurssit vaikuttavat kuvausformaattiin ja kalustoon. Netissä tai kännykässä katseltava minielokuva toimii aivan eri tavalla kuin teatteriin tarkoitettu dokumentti. Valkokangas vaatii toisenlaista kuvallista ilmaisua ja parempaa teknistä laatua (Aaltonen 2011, 212). Meidän lyhytdokumenttimme julkaisualusta on internet, joten riitti kun kuvasimme yhdellä järjestelmäkameralla. Huomasimme myös kuvausten edetessä, että järjestelmäkameralla saa todella hyvälaatuista kuvaa. Dokumentinteko ei nykyään vaadi mitään valtavaa kuvauskalustoa, jos kyseessä on esimerkiksi lyhytdokumentti ja julkaisualusta on internet. Asia on kuitenkin eri, kun julkaisualusta on esimerkiksi valkokangas. Tällöin kuvauskalustoa on paljon enemmän ja tekijöitäkin suurempi joukko. Myös Jouko Aaltosen mukaan formaatti vaikuttaa työskentelyn keveyteen ja liikkuvuuteen. Raskaampi kalusto vaatii yleensä yhden tai useamman assistentin ryhmään (Aaltonen 2011, 214).

Meitä oli yksi työpari kuvaamassa dokumenttiamme, joten pääsimme matkustamaan aika kevyellä varustuksella. Meillä ei myöskään ollut muita vaihtoehtoja kuin kevyen kuvauskaluston mukaan ottaminen, sillä matkalaukuissa on henkilöä kohden tietty painoraja.

Kuvaus tapahtui omalla harrastekalustollamme, Nikon D3200 -järjestelmäkameralla, jossa on HD-tason videokuvaukset ja äänitimme siihen kytketyllä Zoom H2N -tallentimella kuin myös erillään olevalla H2N -tallentimella. Käytössämme oli myös kevyt jalusta kameraa varten.

Zoom H2N -tallennin toimi täydellisesti kameraan liitettynä mikkinä. Huomasimme tämän myös editoidessamme dokumenttia. Editointi tapahtui Adobe Premiere Pro CC -ohjelmalla Suomessa vaihdosta palattuamme.

Koska kyseessä oli vaihtojakso toisella puolen maapalloa, välineiden paikalle vieminen oli hyvin rajattua. Piti miettiä tarkkaan, mitä voi ottaa käsimatkatavaroihin ja mitä on pakko laittaa ruumaan. Riskinä oli, että matkalaukut häviäisivät matkalla tai jotain rikkoutuisi ruumaan menevissä laukuissa. Näin ei onneksi päässyt kuitenkaan käymään.

Rikkoutumisen tai tavaroiden häviämisen vuoksi on erityisen tärkeää, että kuvauskalusto on vakuutettu.

Tansaniassa ollessamme pidimme kuvauskaluston omissa laukuissaan sekä kaapeissa, sillä ilmassa leijuvan pölyn määrä oli paljon korkeampi mitä Suomessa. Pöly saattaa vahingoittaa kalustoa huomattavasti, jos tätä seikkaa ei huomioi.

4 LYHYTDOKUMENTIN TEKEMISEN HAASTEET

Suomessa olemme tottuneet siihen, että aikatauluista pidetään kiinni. Tansaniassa aikataulujen muutokset olivat kuitenkin meille se isoin haaste, niin dokumentin tekoprosessissa kuin sen ulkopuolellakin. Meillä ei kuitenkaan ollut muuta vaihtoehtoa, kuin toimia paikallisten aikataulujen mukaan ja mukautua muutoksiin.

4.1 Prosessi käyntiin

Jouko Aaltosen mukaan dokumenttielokuvan tekeminen kuvataan yleensä kumuloituvaksi prosessiksi, jossa edetään määrätietoisesti ideasta synopsikseen ja käsikirjoituksen kautta kuvausvaiheeseen (Aaltonen 2006, 108).

Dokumenttia tai mitä tahansa videotuotosta tehdessä tulee aina ensin kirjoittaa synopsis. Oppikirjoissa synopsis määritellään tiivistelmäksi elokuvan sisällöstä, siinä hahmotellaan elokuvan sisältö ja muoto (Aaltonen 2006, 117).

Meidän synopsisemme ei ollut kuin yhden liuskan mittainen. Lyhytdokumentissamme koimme, että liikkumavaraa tulee jättää aika paljon. Siitä olimme kuitenkin varmoja, että tekoprosessin myötä synopsis saa arvoisensa mittapuun.

4.2 Päähenkilön valinta

Tilajana toiminut RLabs Iringa halusi saada opetusmateriaalina toimivan videodokumentin, jolla pyritään lisäämään tansaniaalaisten tietoutta kuuroudesta. Huomioitavaa ja kulttuurillinen ero oli kuitenkin siinä, että liian negatiivisten asioiden ja kuurojen aseman käsittely kuvattavassa koulussa ei saanut olla loukkaavaa (Heinonen 2014, 24).

RLabs Iringan kautta Iringa Secondary School For Girlsissä työskennellyt yhteytemme, Johanna Ylinen, auttoi meitä päähenkilön valinnassa. Ennen päähenkilön valintaa meidän piti kuitenkin ensin lähettää koulun rehtorille kirje, jossa anoimme kuvauslupaa kouluun. Kun kirje oli lähetetty, saimme odottaa vastausta pari-kolme viikkoa, ennen kuin luvan saimme. Tänä aikana päähenkilömme selvisi.

Päähenkilöksi varmistui 23-vuotias Esther Frank, joka oli kuuroutunut ollessaan viisivuotias. Teimme hänen kanssaan ennakkohaastattelun, jonka pohjalta oli helpompaa keksiä itse viralliset haastattelukysymykset. Dokumentissa esiintyviä henkilöitä ei

kuitenkaan kannata haastatella liikaa, sillä voimakkaimmat tunteet ja hetket tulee jättää varsinaiseen kuvamateriaaliin. Joskus ihminen käsittelee asioita, joista hän ei ole aikaisemmin julkisesti puhunut (Aaltonen 2011, 92).

Tässäkään tapauksessa emme halunneet tietää liikaa valmiiksi, vaikka olimmekin eri kulttuurissa kuvaamassa. Dokumentissa on tärkeää saada kameralle henkilön ilmeet, sillä niistä pystyy tulkitsemaan tunteita, mikä on taas katsojalle kokemuksena elämys.

4.3 Haastattelukysymysten suunnittelu

Kun tilanne vaatii erityistä tarkkuutta, meidän tapauksessamme kysymysten keksiminen ja asettelu oli haastava prosessi. Jouduimme miettimään hyvin tarkasti, miten muotoilemme kysymykset, jotta ne eivät olisi mitenkään loukkaavia.

Jouko Aaltosen mukaan tavallisesti kannattaa käyttää muodoltaan avoimia kysymyksiä, joihin haastateltava saa vastata vapaasti. Ei kannata kysyä kysymyksiä, joihin haastateltava voi vastata pelkästään ”kyllä” tai ”ei”. Ihminen tulee pyrkiä saamaan kertomaan ja keskustelemaan (Aaltonen 2011, 313). Me olimmekin laatineet avoimia kysymyksiä, sellaisia jotka johtavat keskusteluun. Esther vastasikin kysymyksiin aina pitkästi.

Aaltosen mukaan kysymykset kannattaa aina kirjoittaa ainakin ranskalaisilla viivoilla paperille. Haastattelijan tulee katsoa, että kysymysten määrä on kohtuullinen suhteessa käytettävään aikaan. Haastattelijan tulee miettiä, mitkä ovat ainakin sellaisia kysymyksiä, joihin ehdottomasti tarvitsee vastauksen.

Joskus haastateltava taas haluaa kysymykset etukäteen, joko valmistautuakseen kunnolla, kontrolloidakseen tilannetta tai vain epävarmuuttaan. Ongelma tässä on se, että kovin tarkat etukäteiskysymykset tappavat elämän ja spontaaniuden haastattelusta (Aaltonen 2011, 315).

Me mietimme Heinosen kanssa kysymykset hyvin tarkkaan ennen haastattelua. Meillä oli vain se yksi kerta, kun saimme kuvata, joten homman piti mennä oikeastaan kerralla purkkiin. Toimittajana olen tyytyväinen lopputulokseen, sillä valmistauduimme hyvin etukäteen ja Esther oli myös hyvä haastateltava.

4.4 Kuvauspaikan valinta

Kun olimme saaneet tietää päähenkilömme, seuraavaksi vuorossa oli luonnollisesti kuvauspaikan valinta. Kuvauspäivämme olivat huhti- ja toukokuussa, jolloin Estherillä oli paljon koepäiviä. Tämä myös vaikutti omiin kuvauspäiviimme. Meidän tuli siis kuvata Estherin koulupäivä sekä erillinen haastattelu.

Tiesimme, että miljöönä tulisi toimimaan Iringa Girls Secondary School. Tämä oli luonnollinen valinta siksi, että Esther asui koululla. Esther, kuten muutkaan koulun työt, eivät saaneet poistua koulualueelta ilman virallista lupaa, tämäkin vaikutti kuvauspaikan valintaan. Muistan, että meillä oli suunnitteilla synopsista tehdessämme kuvata myös Estherin kotona. Kuitenkin ennakkohaastattelun jälkeen totesimme, että meidän ei kannata lähteä kuvaamaan Estherin kotiin, sillä 1) koti oli monen sadan kilometrin päässä 2) Estherin olisi totta kai pitänyt olla mukana, mutta koulualueelta poistuminen ei olisi ollut sallittua.

Haastattelun tekopaikka on erittäin tärkeässä asemassa dokumenttia kuvattaessa. Se vaikuttaa haastattelun tunnelmaan, toteutukseen ja ennen kaikkea siihen, miten katsoja kokee kohtauksen (Aaltonen 2011, 316). Valitsimmekin kuvauspaikaksi koulun, koska se oli Estherille luontevin paikka. Lyhytdokumenttimme liittyikin oikeastaan kokonaan Estherin koulunkäyntiin.

Meillä oli kaikkiaan kaksi tai kolme kuvauspäivää. Haasteita näille kuvauspäivien rajallisuudelle aiheutti tulkki, sillä tarvitsimme häntä kuvauksissa Estherin kuurouden vuoksi. Aikataulujen yhteen sovittaminen oli haastavaa.

Otimme lähes kaiken kuvituskuvan yhden päivän aikana, Heinonen ja minä seurasimme kameran kanssa Estheriä hänen koulupäivänsä ajan.

Päädyimme haastattelemaan koulun alueella. Aluksi aioimme kuvata haastattelun sisätiloissa, mutta valon riittämättömyyden vuoksi päädyimme kuvaamaan ulos. Ulkona taas valoa oli liiankin paljon, joten kuvasimme haastattelun varjossa. Kuvasta tuli hyvä ja selkeä, käsien liikkeet erottuvat selvästi, mikä on tärkeää varsinkin kun viitotaan.

4.5 Haastattelutilanne

Viimeisenä kuvauspäivänä kuvasimme haastattelun. Saavuimme ajoissa paikalle ja meille ilmoitettiin, että tulkkimme on estynyt tulemasta vaikka kuvauspäivä oli sovittu jo paljon aiemmin.

Onneksi meillä oli apuna suomalainen erityisopettaja Johanna Ylinen, joka auttoi meitä hankkimaan uuden tulkin kuvausta varten.

Kuten ylempänä mainitsin, me emme voineet keksiä mitään kovin kriittisiä kysymyksiä. Samoin haastattelutilanteessa meidän joukkoomme liittyi joku koulun henkilökunnasta ilmeisesti varmistamaan, että Esther ei vastaile mitään negatiivisia asioita liittyen kouluun. Tämä on vain minun näkökulmani asiasta, minulla ei ole tähän mitään muuta lähdettä kuin oma kokemukseni tilanteesta.

Tällaiset tapaukset, kuten ulkopuolisen henkilön mukaan liittyminen, asettavat omat haasteensa meille journalisteina, koska tässä vaiheessa on kysymys myös sananvapaudesta. Tilanteessa tuli pakostakin sellainen olo, että tässä nyt koitetaan varmistella jotain.

Jotkin haastattelukysymyksistä saattavat olla vastaajalle hankalia. Hankalaan kysymykseen vastataan usein kierrellen (Aaltonen 2011, 313). Me emme kuitenkaan nähneet, että päähenkilömme olisi kokenut kysymykset jotenkin hankaliksi tai vaikeiksi, hän vastasi hyvin avoimesti. Me emme kuitenkaan kysyneet mitään kovin negatiivista, joten sekin saattaa selittää asian.

Paperillani oli noin kymmenen kysymystä. Materiaalia tästä tuli noin 30 minuuttia. Kuvauksen jälkeen minä ja tulkki menimme hiljaiseen luokahuoneeseen, jossa litteroin tulkin avustuksella Estherin vastaukset koneelle englanniksi. Tämä onnistui aika mutkattomasti, vaikkakin oman haasteensa aiheutti tulkin englanninkielen taito. Videolla lopputulos on kuitenkin hyvä.

4.6 Kuvausluvut

Me pyysimme kuvausluvut tulkilta ja Estheriltä, päähenkilöltämme. He ovat pääosassa lyhytdokumenttia. Kuvauslupa pyydettiin myös koululta, johon suostumuksensa antoi koulun rehtori.

Jouko Aaltosen mukaan erityisesti seurantadokumenteissa on syytä tehdä kirjallinen lupaperi tai sopimus asiasta. Luvan tarkoitus on myös henkisesti sitouttaa kuvattava tuotantoon, ettei hän tuntisi kiusausta jättää hommaa kesken kyllästyttyään siihen jossain vaiheessa (Aaltonen 2011, 216 ja 218). Kuvauslupa on mielestäni erityisen tärkeä varsinkin silloin, kun kuvataan ulkomailla. Jos jälkepäin ilmenee jotain kuvattavan ja tuotantoyhtiön välillä, kuvausluvut ovat tae siitä, että on jotain mihin vedota tiukan paikan tullen.

Meidän kuvauslupamme oli Turun ammattikorkeakoulun oma kuvauslupa, josta ilmeni kuvattavan suostumus sille, että Turun ammattikorkeakoulu saa käyttää materiaalia ja että lyhytdokumenttiin osallistumisesta ei makseta palkkiota.

4.7 Työnjako

Lyhytdokumentin suunnittelun teimme Heinosen kanssa. Oikeastaan idean saimme jo Suomessa ollessamme ennen matkaa, mutta vasta paikan päällä Iringassa lähdimme työstämään sitä eteenpäin.

Suunnittelimme synopsiksen, kävimme tutustumassa kuvauspaikkaan ja päähenkilöön yhdessä Heinosen kanssa. Suunnittelimme myös haastattelukysymykset ja teimme ennakkohaastattelun sekä käsikirjoituksen yhdessä.

Itse lyhytdokumentin kuvauksissa minä toimin haastattelijana ja Heinonen hoiti kuvauspuolen kokonaan itse. Minä pidin myös huolta äänityksestä.

Heinonen toimi pääeditoijana mutta lyhytdokumentin sisällön ja leikkaukset mietimme yhdessä etukäteen ja matkan varrella dokumenttia leikatessa.

Minä olin vastuussa lyhytdokumentin tuotannollisesta puolesta, tarvittavista luvista ja asiakirjoista. Otin myös selvää kuurojen tilanteesta Tansaniassa.

5 KULTTUURILLISET HAASTEET TANSANIASSA

Tässä luvussa käyn tarkemmin läpi kulttuurillisia haasteita, joita toimittaja saattaa kokea työskennellessään Tansanian kaltaisessa maassa. Apunani on kolme haastattelua, jotka tein henkilöiden kanssa, jotka ovat kaikki olleet tavalla tai toisella töissä Tansaniassa.

5.1 Mitä toimittajan tulee tietää

Jokaisen toimittajan on hyvä olla perillä matkakohteessa tarvittavista työluvista. Kun matkustaa esimerkiksi Tansaniaan toimittamaan jotain juttua, niin toimittajalla tulee aina olla tätä varten erikseen hankittu lupa. Jouko Aaltosen mukaan EU:n sisällä kuvaaminen ja luvat eivät juurikaan tuota ongelmia. Matkustaminen tapahtuu ilman viisumia, kalusto on helppo kuljettaa ja kuvata voi suhteellisen vapaasti. Muualla asiat ovat mutkikkaampia. Hänen mukaansa kannattaa kysyä neuvoa etukäteen kyseissä maassa aikaisemmin kuvanneilta, sikäläisiltä elokuvantekijöiltä (fikseri on myös tähän hommaan hyvä vaihtoehto), ulkoministeriöstä tai maan Suomen suurlähetystöstä (Aaltonen 2011, 293). Tansanian Suomen suurlähetystö sijaitsee Dar Es Salaamissa, sen tarkemmat tiedot löytyvät internetistä.

Pirita Jupin mukaan ulkomailta tulevan toimittajan haasteisiin liittyvät nämä lupa-asiat, sillä virallisesti lupa tarvittaisiin toimittajan työskentelyyn Tansaniassa (Haastattelu Juppi P. Viitattu 27.3.2015).

Meillä oli lupa C, joka tarkoitti oleskelulupaa, eli käytännössä meillä vaihto-opiskelijoilla ei ollut virallista lupaa työskennellä toimittajina Tansaniassa. Emme kuitenkaan kokeneet tätä tarvitsevamme, sillä tuotoksemme oli kuitenkin kouluun liittyvä, pääasiassa kyseessä oli opinnäytetyön tuote-osa. Mutta jos toimittaja lähtee töihin Tansaniaan, lupa-asioiden kanssa kannattaa olla tarkkana. Matkalla saattaa ilmetä ongelmia, jolloin lupien on oltava ehdottomasti kunnossa. Tansaniassa toimittajana työskennelleen Aino Tanhuan mukaan monelle toimittajalle yksi suurimmista ongelmista on juuri lupien hankinta, sillä ne maksavat paljon. Hänen mukaan toisaalta ilman lupaa työskennellessä voi olla riskialtista, ainakin jos haluaa kirjoittaa epäkohdista, sillä luvatta työskentelevä on helppo ilmiantaa (Sähköpostihaastattelu Tanhua A. Viitattu 27.3.2015).

Samoin toimittajan tulee olla tietoinen kohdemaassa olevista turvallisuusuhista. Jupin mukaan voisi kuvitella ulkomaalaisten toimittajien olevan paremmassa turvassa kuin paikallisten (Haastattelu Juppi P. Viitattu 27.3.2015). Paikalliset toimittajat ovat vuosien

varrella kokeneet häiriköintiä, uhkailua ja pahimmassa tapauksessa heitä on tapettu. Jupin mukaan tämä ei ole tietenkään jokapäiväistä ja maan omiin toimittajiin kohdistuvat ikävyydet liittyvät usein valtapoliittisiin kuvioihin ja korruptioon (Haastattelu Juppi P. Viitattu 27.3.2015). Samoin Tanhua muistuttaa siitä, että toimittajan ei kannata mennä kuvaamaan isoa väkijoukkoa, esimerkiksi väkivaltaista mielenosoitusta, sillä hän saattaa itse joutua ihmisryhmän huomion kohteeksi (Sähköpostihaastattelu Tanhua A. Viitattu 27.3.2015).

Toimittajalla on myös hyvä olla hankittuna fikseri ennen matkaa, eli joku paikallinen jolla on hyvä paikallistuntemus ja joka pystyy auttamaan esimerkiksi haastateltavien hankinnassa. Pirita Jupin mukaan tuntemattomassa maassa ei saa mitään aikaan, jos vain ilmestyt sinne. Paikallinen fikseri on se mitä useimmat toimittajat käyttävät Tansaniassa tai missä tahansa ulkomailla (Haastattelu Juppi P. Lainattu 27.3.).

Fikseri on myös siitä kätevä, että hän puhuu paikallista kieltä ja tietää yleensä myös turvallisuudesta. Jupin mukaan paikallisten ihmisten ja paikallisen alueen tuntemus on äärettömän arvokasta. Myös kielitaito -asiat saattavat Tansaniassa ponnahtaa esiin, sillä vaikka englanti on maan toinen virallinen kieli, sitä eivät kaikki puhu sujuvasti. Samoin Jupin mukaan turvallisuuskysymys on tärkeä, sillä jos maa ei ole ennestään tuttu, niin paikallistuntemus on erityisen tärkeää. Fikseri osaa kertoa koska ulkona voi liikkua turvassa ja mitkä alueet ovat vaarallisia (Haastattelu Juppi P. Viitattu 27.3.2015)

Vaikka Tansania on oman kokemukseni ja yleisen tiedon mukaan turvallinen Afrikan maa, niin Jupin mukaan sielläkin on suuria eroja kaupunkien ja kylien välillä. Voin allekirjoittaa tämän oman kokemukseni perusteella. Esimerkiksi me emme saaneet kulkea missään yksin pimeällä ja meille suositeltiin, että kuljemme aina pimeän tultua taksilla, jonka kuljettaja oli meille entuudestaan tuttu. Samoin Dar Es Salaamissa ollessamme käytimme aina tuttuja kuljettajia. Paikalliset myös kertoivat meille, mitkä alueet olivat turvallisia. Turvattomia alueita tietysti vältimme. Esimerkiksi slummit olivat sellaisia, jonne emme menneet, koska siellä meillä oli riski tulla ryöstetyiksi.

Tanhua taas painottaa kriittisyyttä, joka toimittajan on muistettava matkatessaan esimerkiksi Tansaniaan. Hänen mukaansa on tärkeä suhtautua kriittisesti esimerkiksi hyväntekeväisyysjärjestöihin ja muiden samankaltaisten organisaatioiden tietoihin. Hänen mukaansa ei saa heittäytyä vain järjestöjen äänitorveksi, vaan pitää oikeasti tutkia, mitä vaikkapa jokin tietty järjestö on saanut aikaan. Tämä voi olla todella haastavaa jos ei ole luotettavia paikallisia kontakteja (Sähköpostihaastattelu Tanhua A. Lainattu 27.3.2015). Tanhua painottaa myös fikserin tärkeyttä.

Tanhuan mukaan kannattaa myös aina muistaa kunnioittaa paikallisia samoin kuin Suomessa. Hänen mukaansa tämä on pidettävä mielessä esimerkiksi valokuvatessa. Moni jättää kysymättä lasten vanhemmilta, saako lapsen kuvan julkaista lehdessä. Hänen mielestään tämä ei eroa suomalaisesta käytännöstä (Sähköpostihaastattelu Tanhua A. Viitattu 27.3.2015).

Tanhua myös painottaa sitä, että pohjatyö on tärkeää, mutta jos lähtee olettamusten kanssa liikenteeseen jää koko jutun ydin usein huomaamatta (Sähköpostihaastattelu Tanhua A. Lainattu 27.3.2015). Samalla hänen mukaansa ei kannata kuitenkaan muuttua täysin paikalliseksi, sillä useasti ulkopuolelta näkee asioita paremmin (Sähköpostihaastattelu Tanhua A. Viitattu 27.3.2015).

Johanna Ylisen mukaan Tansaniassa kulttuurin kunnioitus on erityisen tärkeää. Ulkomailta tulevan tulee ottaa se huomioon muun muassa pukeutumalla asiallisesti ja käyttäytymällä kunnioittavasti kaikkia, mutta erityisesti vanhempia ihmisiä kohtaan. Samoin sosiaalisten suhteiden luominen on tärkeää. Tansaniassa on myös hyvä kiinnittää huomiota millaisissa tilanteissa ja miten antaa kriittistä palautetta esimerkiksi työtovereille, koska niin sanottu kasvojen menettäminen on kulttuurissa merkittävä asia. (Sähköpostihaastattelu Ylinen J. Lainattu 31.3.2015).

Tämä on haastavaa, mutta palautteen antamisessa on myös kääntöpuolensa. Pirita Jupin mukaan palautteen antaminen voi olla Tansaniassa vaikeaa, sillä mitään negatiivista on vaikea sanoa. Hänen mukaansa meille kulttuurin ulkopuolelta tuleville saattaa tulla se käsitys, että kyllä tästä hommasta jotain vielä varmaan tulee, kun taas tansanialaiselle se saattaa olla kieltävä vastaus hienovaraisesti sanottuna (Haastattelu Juppi P. Lainattu 31.3.2015). Tämä on Jupin mukaan kuitenkin yksilökohtaista. Hän muistuttaa, että hänelläkin oli paikallisia kollegoita, joiden kanssa pystyi puhumaan asioista hyvinkin suoraan. Nämä kollegat olivat kuitenkin yleensä niitä, jotka olivat opiskelleet ulkomailla ja sen huomasi myös esimerkiksi työmoraalissa (Haastattelu Juppi P. Viitattu 31.3.2015).

5.2 Tansanialaisen kulttuurin haasteet

Tansanian haasteista hyvin yleinen esimerkki on aikataulun noudattaminen. Tansaniassa sitä noudatetaan eri tavalla kuin Suomessa tai länsimaissa. Monelle länsimaalaiselle aikataulujen eroavaisuudet saattavat tulla shokkina.

Johanna Ylisen mukaan meille suomalaisille aikataulut, aikataulussa pysyminen ja ajoissa paikalle tuleminen ennen tapaamisen alkua ovat erittäin tärkeitä asioita. Hänen

mukaansa tarvittaessa helposti ja kaikki asiat järjestyvät yleensä tavalla tai toisella. Usein arkielämässä tapahtuu erilaisia yllättäviä asioita, joiden takia suunnitelmien on pakkokin joustaa. Jos ihmiset tulevat paikalle vasta sovitun kellon ajan jälkeen saattaa myöhästymisen syynä olla joku yllättävä, mutta arkinen asia, kuten että bussi on hajonnut matkalla, autotie on ollut poikki tulvan takia tai että joku perheen jäsenistä on pitänyt viedä aamulla sairaalaan. Tällaisia asioita tulee arjessa vastaa koko ajan ja niiden vuoksi myös sovitut aikataulut muuttuvat (Sähköpostihaastattelu Ylinen J. Lainattu 31.3.2015).

Pirita Jupin mukaan aikataulujen muutokset ovat Tansaniassa sellaisia, joihin tulee mukautua tilanteen mukaan. Täytyy aina tilannekohtaisesti arvioida mikä toimii ja mikä ei. ”Koska itse olin opettajana kaksi vuotta Tansaniassa yliopistossa, niin koin että minulla oli oikeus odottaa kollegoilta asiantuntijamaista käytöstä asioiden suhteen. Mutta minä olinkin siellä pidempään. Jos olisin vain käymässä esimerkiksi toimittajana ja haluaisin jonkun tietynlaisen jutun kasaan, haluaisin vaikka haastattelun, niin se on silloin eri tilanne. Et sinä voi vain kävellä johonkin ja sanoa että nyt me tehdään tämä homma näin.” (Haastattelu Juppi P. Lainattu 31.3.2015). Juppi tarkoittaa kommentillaan sitä, että käytännössä toimittaja on täysin riippuvainen niistä ihmisistä, joiden kanssa hän työskentelee sillä hetkellä. Eli silloin kuin aikataulut eivät mene niin kuin aluksi luultiin, toimittaja ei siinä tilanteessa voi tehdä muuta kuin odottaa. Tilanteeseen täytyy vain sopeutua ja toivoa, että työ saadaan tehtyä.

Aino Tanhuan mukaan toimittajan on itse huolehdittava aikatauluista Tansaniassa työskennellessään. Toimittajan on kuitenkin ymmärrettävä, että muut eivät välttämättä tee niin. Jos toimittaja on tekemisissä esimerkiksi poliitikkojen tai yritysjohtajien kanssa, silloin Tanhuan mukaan aikataulujen kanssa tulee olla erityisen tarkkana (Sähköpostihaastattelu Tanhua A. Viitattu 31.3.2015).

Tanhuan mukaan tansanialainen kulttuuri muuttuu haastavaksi siinä kohtaa (toimittajana), kun pitäisi saada haastattelu esimerkiksi kansanedustajalta. Kansanedustajat ovat hänen mukaansa todella varovaisia antamaan mitään lausuntoja (Sähköpostihaastattelu Tanhua A. Viitattu 31.3.2015). Samoin monet tansanialaiset eivät halua olla kuvissa tai ainakin haluavat siitä maksun, vaikka journalistin etiikka ei hyväksy maksamista. Tanhuan mukaan kulttuurillisista haasteista selviää kuitenkin parhaiten olemalla kunnioittava ja kuuntelemalla paikallisten ohjeita. Toimittajan täytyy myös muistaa keskustella paljon paikallisten kanssa, jolloin voi saada tarvittavat pohjatiedot esimerkiksi juttua tehdessä. Hän myös muistuttaa kriittisyydestä, kaikkea kuulemaansa toimittajan ei kannata uskoa.

Sosiaaliset suhteet ovat myös tärkeitä tansanialaisessa kulttuurissa. Toimittajana sosiaaliset suhteet kannattaa pitää hyvinä ja elävinä. Johanna Ylisen mukaan sosiaaliset suhteet ovat tärkeitä ja arvostettuja tansanialaisessa kulttuurissa. Esimerkiksi on tärkeää että aina tavattaessa tervehditään ja vaihdetaan kuulumiset. Olisi myös epäkohteliasta olla kysymättä perheen kuulumisia. Vasta kuulumisten vaihdon jälkeen aloitetaan keskustelemaan itse asiasta. (Sähköpostihaastattelu Ylinen J. Viitattu 31.3.2015).

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tansanialaiseen kulttuuriin oli aluksi vaikea sopeutua. Kesti ainakin kuukauden ennen kuin ymmärsin perusasiat, kuten tervehtimistavat. Vanhuksille oli esimerkiksi eri tervehdys mitä nuorille. Samoin oli aluksi outoa kun lähes jokainen vastaantulija tervehti.

Toimittajana näkemys Tansaniasta on monipuolinen. Tunne on ristiriitainen, sillä Suomessa olen tottunut siihen, että asiat aina menevät eteenpäin ajallaan ja sovittuja asioita noudatetaan.

Tansanialainen kulttuuri ja sen haasteet opettivat minulle paljon itsestäni sekä muista. Opin kärsivällisyyttä ja pitämään huolta siitä, että teen kaikkeni, jotta asiat hoituvat. Vaikka jokin asia ei tapahtunut heti, se tapahtui ennemmin tai myöhemmin.

Lyhytdokumenttimme tekoprosessi oli hyvin opettava. Se oli ensimmäinen oikean dokumentin tekoprosessi, jossa sain olla mukana. Se opetti olemaan tarkka ja ymmärtämään vähän enemmän tansanialaista kulttuuria. Prosessi opetti myös paljon työnjaon tärkeydestä.

Tansanialainen kulttuuri taas jätti minuun pysyvän jäljen. Ihmisten loputon ystävällisyys ja huolettomuus tarttuivat minuun ja kotiin palattuani joistain tavoista olikin vaikea luopua. Oli opeteltava taas pysymään aikataulussa.

Dokumentin teko vieraassa kulttuurissa ei ole vaikeaa, kunhan vain muistaa valmistautua kaikkeen etukäteen. Tällä tarkoitan sitä, että kaikki ihan pienetkin seikat joita *voisi* tapahtua, kannattaa ottaa huomioon ja niihin kannattaa varautua. Tämä on haastavaa sen kannalta, että matkustaessa tavaroiden määrä on rajattua. Matkalaukut saavat esimerkiksi lentokoneissa painaa vain tietyn kilomäärän verran.

Työskentely ulkomailla on opettavaista ja haastavaa. Se tarkoittaa mielestäni sitä, että kaikkien sitä edes vähän harkitsevien kannattaa edes kokeilla ulkomailla työskentelyä.

LÄHTEET

Aaltonen, J. 2011. Seikkailu todellisuuteen. Dokumenttielokuvan tekijän opas. Helsinki: Like.

Aaltonen, J. 2006. Todellisuuden vangit vapauden valtakunnassa – Dokumenttielokuva ja sen tekoprosessi. Helsinki: Like.

Bernard, S. 2007. Documentary Storytelling. Making stronger and more dramatic nonfiction films. Oxford: Elsevier Inc.

Haastattelu: Juppi, Pirita, Former Senior Lecturer in Iringa University College, maanantai 23.3.2015 Turku, Jenny Mäkinen.

Heinonen, Nina-Maria (2014) Tarina kaiken takana. Tarinallisuuden merkitys lyhytdokumentissa Hearing Void. Opinnäytetyö. Journalismin koulutusohjelma. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/87122/Heinonen_Nina-Maria.pdf?sequence=4

<http://www.rlabs.org/> haettu 28.4.2015.

Penttilä, Martti (2012) Eväitä kehitysmaahan matkaavalle toimittajalle. Opinnäytetyö. Journalismin koulutusohjelma. Helsinki: Haaga-Helia ammattikorkeakoulu.

http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/52947/Penttila_Martti.pdf?sequence=1

Sähköpostihaastattelu: Aino Tanhua, freelance -journalisti Tansaniassa, tiistai 24.3.2015, Jenny Mäkinen.

Sähköpostihaastattelu Johanna Ylinen, vapaaehtoistyöntekijä Tansaniassa, keskiviikko 25.3.2015, Jenny Mäkinen.

Liite 1

Tämä liite sisältää opinnäytetyöni kirjallista osaa varten tehdyt haastattelukysymykset.

Pirita Juppi, Senior Lecturer, Department of journalism, University of Ininga

Haastattelu 23.3.2015, Turku.

- Missä työskentelit Tansaniassa?
- Miten koit Tansanialaisen kulttuurin esimerkiksi työympäristössä?
- Mikä oli tansanialaisessa kulttuurissa haastavaa?
- Millainen Tansania on toimittajalle työympäristönä tai vaikka sinulle opettajana?
- Voiko länsimaalaisena olla tiukka aikataulujen kanssa vaikka Tansaniassa oltaisiinkin?
- Nyt kun aikasi Tansaniassa on ohitse, niin millainen käsitys sinulla on kyseisestä maasta?

Aino Tanhua, freelance-journalisti, Tansania. Sähköpostihaastattelu 24.3.2015

- Koska olit Tansaniassa? (Voit kertoa koska saavuit ekan kerran)
- Mtä toimittajan töitä teit ollessasi Tansaniassa?
- Miten koit Tansanialaisen kulttuurin tehdessäsi toimittajan hommia siellä?
- Mikä oli kulttuurissa haastavaa, mikä positiivista?
- Millainen Tansania on toimittajalle työympäristönä?

- Mitä toimittajan tulee muistaa, jos hän matkustaa töihin Tansanian kaltaiseen maahan?
- Voiko länsimaalaisena olla tiukka esimerkiksi aikataulujen kanssa, vaikka Tansaniassa oltaisiinkin? (Kulttuuriset erot)

Johanna Ylinen, vapaaehtoistyöntekijä, Tansania. Sähköpostihaastattelu
25.3.2015

- Missä työskentelit Tansaniassa?
- Miten koit Tansanialaisen kulttuurin työskennellessäsi siellä?
- Mikä oli kulttuurissa haastavaa, mikä positiivista?
- Millainen Tansania on työympäristönä?
- Mitä tulee muistaa, jos matkustaa töihin Tansanian kaltaiseen maahan?
- Voiko länsimaalaisena olla tiukka esimerkiksi aikataulujen kanssa, vaikka Tansaniassa ei oltaisikaan? (Kulttuuriset erot)
- Työskentelit kuurojen parissa, miten sinä koit kuurojen tilanteen yhteiskunnassa?
- Autoit myös meitä työparini Nina-Marian kanssa hoitamaan käytännön asioita koskien lyhytdokumentin tekoa. Millaisia haasteita koit tämän prosessin aikana?